

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ МАЛОГО МІСТА

Мануйлов В. В., студент 1 курсу Будівельного факультету

Радіонова Л. О., канд. філос. наук, доц. каф. філософії і політології

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Сучасний етап розвитку місцевого самоврядування загострює важливість модернізації підходів до належного задоволення органами місцевого самоврядування потреб членів територіальних утворень в доступних і якісних публічних послуг, в тому числі муніципальних. Забезпечення доступності та якості муніципальних послуг органами місцевого самоврядування, комунальними установами та організаціями є однією з невід'ємних завдань реформування місцевого самоврядування і має реалізовуватися не тільки із застосуванням організаційно-правових та фінансово-економічних заходів, але і супроводжуватися формуванням адекватної системою управління.

Свій внесок у вирішення найважливіших соціально-економічних проблем країни можуть внести малі міста, які одночасно сприяли б зміцненню державності та розвивали б принципи місцевого самоврядування [1]. В даний час малі міста України знаходяться в ситуації виживання, яка обумовлена не тільки їх суто внутрішніми проблемами, а й процесами, що відбуваються на регіональному і глобальному рівнях. Така ситуація породжує потребу шукати нові способи адаптації малих міст до сучасних реалій, які дозволили б їм створити більш якісні умови життя для населення, залучити інвестиції та кваліфіковані кадри, модернізувати міську інфраструктуру. Нові виклики, що стоять сьогодні перед малими містами України, актуалізують проблему їх адаптації та розвитку до сучасних соціально-економічних умов.

Формування оптимальних форм взаємодії центральних, регіональних та місцевих органів управління може допомогти вирівняти стартові можливості для реалізації різних інноваційних проектів, здатних поліпшити економічну ситуацію в малих містах і відкрити нові перспективи їх розвитку.

Аналіз наукової літератури з дослідження малого міста дозволяє виділити кількісний, якісний і інтегративний підходи. З позиції кількісного підходу малим містом традиційно вважається тип поселенської спільності з чисельністю до 50 тис. чоловік. Але дана типологія є, по-перше, досить формальною, оскільки враховує виключно кількісні показники; по-друге, застарілою, оскільки розглядає малі міста переважно як індустріальні центри, що в даний час не завжди відповідає дійсності. Хоча останнім часом у вітчизняній науковій літературі при визначенні малого міста враховується і більший розмір (до 100 тис. чоловік).

На наш погляд, використання кількісних підходів засноване, перш за все, на уявленні малого міста як територіально поселенську спільність, яка має стабільну соціальну структуру, трудові ресурси та виробничу базу.

Якісний підхід у визначенні малого міста акцентує увагу переважно на економічних, політичних і культурних відмінностях малих міст від іншого роду територіальних поселень. З позиції цього підходу мале місто розглядається крізь призму різних показників: економічних, демографічних, інфраструктурних, соціокультурних і т.п. Якісний підхід в дослідженні малого міста є більш концептуальним, ніж кількісний, так як дозволяє виявити загальні закономірності формування малих міст, так і їх специфіку.

До основних ознак малого міста дослідники в першу чергу відносять «довготривалу значну концентрацію людей, їх жител, відносин на порівняно незначній території; статистичний і динамічний ріст поселення і його площі; наявність у поселення статусу міста; позначення адміністративних і територіальних кордонів; наявність органів адміністративного управління; наявність соціальної та професійно-статусної диференціації населення; формування міського способу життя і міської культури». До додаткових характеристик міста, які відображають специфіку конкретного типу міста, відносять переважно такі: наявність різноманітних видів економічної діяльності, архітектурний вигляд міського простору, міські символи (герб, прапор), міські легенди, а також наявність специфічних міських проблем.

Важливо відзначити, що виділені загальні та особливі ознаки малого міста не є абсолютними і незмінними, оскільки дослідження специфіки малих міст України представляється вкрай складним і найчастіше ситуативним.

На наш погляд, інтегративний підхід виступає найбільш ефективним. Інтегративний підхід до вивчення малого міста дозволяє враховувати як кількісні, так і якісні показники даного типу територіально поселенської спільності, звертаючи увагу переважно на ті функції, які виконують малі міста у відповідності зі своєю специфікою, .

В даний час дослідники звертаються не тільки до проблеми ідентифікації малого міста як елемента структури сучасного суспільства, а й до проблеми появи малого міста як специфічного типу територіально-поселенської спільності [2,3].

Аналіз наукової літератури, присвяченої появі малих міст в Україні, дозволив виділити ряд факторів, які вплинули на цей процес: природно-просторові; геополітичні; демографічні, політико-економічні, поселенські, особливості процесу урбанізації.

Всі вищезазвані фактори дійсно мали істотний вплив на появу малих міст в Україні та їх історичну специфіку.

Однак, на наш погляд, найважливішим фактором, що вплинув і продовжують впливати на стан і розвиток українських малих міст, є процес урбанізації, що відображає динаміку розселення людей і обумовлений серйозними соціальними трансформаціями, які відбувалися в країні протягом останніх 100 років.

У сучасної урбанізації в Україні можна виділити два основних періоди: радянський і пострадянський, кожен з яких вплинув на сучасний стан малих міст.

На думку дослідників, радянська урбанізація здійснювалася на основі

індустріалізації, яка передбачала нарощування і тиражування індустріальних виробництв, перекачування трудових ресурсів із сільського господарства в промисловість та інші міські галузі, а населення – з села в місто, де мала місце концентрація виробництв.

Ключовою особливістю радянської урбанізації, на думку дослідників, було те, що в даному процесі домінуючу роль відігравала держава. Більшість міст створювалися виключно зверху, перш за все, в якості військових укріплень, які обслуговували інтереси держави і забезпечували функцію державного управління територією.

В пострадянський період малі міста відчують на собі негативний вплив урбаністичних і демографічних процесів, пов'язаних з соціально-економічним неблагополуччям ряду українських регіонів.

Реформи, що проводяться в Україні вже близько 27 років, не створили для малих міст достатніх умов для їх розвитку ні в напрямку формування власної економічної основи, зокрема розвитку муніципальної власності; ні в напрямку стимулювання їх внутрішніх ресурсів, а саме підтримки розвитку малого підприємництва.

Незважаючи на достатню кількість досліджень, присвячених проблемам малого міста в Україні, у соціальному знанні відсутній системний підхід у вивченні ефективних стратегій управління розвитком малого міста, адекватних сучасним викликам, які пов'язані як з внутрішніми проблемами держави, так і з сучасними тенденціями світового розвитку.

Література

1. Радіонова Л. О. Партисипативна демократія як імператив залучення громадян до державно-управлінського процесу в Україні // Економіко-правові засади формування та розвитку регіональної інфраструктури в умовах децентралізації економіки України: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., присвяченої 100-річчю НАН України, Харків, 1–28 лютого 2018 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – С.55-57.

2. Радіонова Л. О. Публічний простір міста в соціально-філософській перспективі: до питання про методологію дослідження / «СХІД»: аналітично-інформаційний журнал.–2013.– №6 (126).– С. 273-277.

3. Радионова Л. А. Местное самоуправление как императив субъектности города в гражданском обществе / Гуманітарний часопис: Зб. наукових праць. Харків – ХАІ .– 2014.– №2.